

Kształtowanie wrażliwości studentów architektury krajobrazu na problemy osób niepełnosprawnych

Hanna Marszałek, Kamila Adamczyk

Shaping an Attitude
in Landscape
Architecture
Students Towards
Disabled Users

W dobie starzenia się społeczeństwa i coraz większej aktywności środowisk osób niepełnosprawnych warto tak przygotować studentów do pracy zawodowej, aby uwzględniali potrzeby możliwie wszystkich grup użytkowników. Empatia nie jest cechą każdego człowieka, ale można spróbować wyczulić przyszłych projektantów miejsc publicznych na problemy ludzi niepełnosprawnych. Większość osób nie zdaje sobie sprawy z ograniczeń, jakie niosą ze sobą upośledzenie fizyczne czy intelektualne. Tymczasem osób z różnymi dysfunkcjami przybywa i umożliwienie im udziału w życiu publicznym jest także naszym zadaniem.

Od czasu włączenia Polski do Unii Europejskiej można zauważyć zmianę zachowań społecznych; tak jak w zachodnich państwach coraz częściej w różnych miejscach spotyka się osoby niepełnosprawne. Widok ten nie wzbudza już niezdrowej ciekawości i nieprzychylnych reakcji.

Historia

History

Wraz z przemianami ustrojowymi w Polsce zaczęto zauważać problemy osób niepełnosprawnych. Wcześniej rzadko można było ich spotkać na ulicach i w życiu publicznym. Przebywali zamknięci w domach z powodu trudnych do pokonania barier mentalnych i architektonicznych. Teraz coraz głośnie

mówi się o równych prawach i potrzebach osób niepełnosprawnych. Jest duża szansa na to, że obowiązujące przepisy będą przestrzegane.

Aby lepiej zrozumieć trudności napotykaną przez osoby dyskryminowane z jakichkolwiek powodów, należy się z nimi zidentyfikować. W naszym przypadku – stać się osobą niepełnosprawną. Stąd pomysł wprowadzenia zajęć, na których studenci mają szansę wcielić się w osoby z różnymi dysfunkcjami.

W 2007 r. Hanna Marszałek, osoba związana ze środowiskiem osób niepełnosprawnych, członkini Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Walki z Kalectwem zaproponowała Radzie Programowej kierunku Architektura Krajobrazu wprowadzenie przedmiotu, który będzie przybliżał studentom zagadnienia związane z niepełnosprawnością.

Przedmiot „Niepełnosprawni w przestrzeni publicznej” został umieszczony na liście przedmiotów do wyboru na kierunku Architektura Krajobrazu w 2008 r. Pierwszy raz był realizowany na I roku uzupełniających studiów magisterskich na studiach niestacjonarnych w roku akademickim 2009/2010. Od tego czasu corocznie jest wybierany przez studentów. Kolejno były to: 2009/2010 – III rok studiów pierwszego stopnia, 2010/2011 – V rok studiów jednostopniowych.

Zajęcia odbywają się w semestrze letnim, a ćwiczenia praktyczne prowadzone są w terenie, gdzie studenci wcielają się w role

osób niepełnosprawnych. Dlatego też nie powinni mieć dodatkowych utrudnień w postaci złych warunków atmosferycznych, które w czasie jesienno-zimowym mogłyby grozić uszkodzeniami ciała.

Wykłady

Lectures

Wykłady mają obecnie wymiar: 30 godz. na studiach dziennych i 20 godz. na studiach niestacjonarnych. Wprowadzają studentów w tematykę związaną z szeroko pojętą niepełnosprawnością. Pierwsze zagadnienia traktują o dysfunkcjach fizycznych i intelektualnych. Kolejne to akty prawne: od ONZ-owskich, przez europejskie – po polskie. Szczególnie podkreślane są konkretne obostrzenia techniczne związane z różnymi niepełnosprawnościami; głównie dotyczą one niepełnosprawnych ruchowo i osób niewidomych. Bardzo ważna w projektowaniu dla osób z dysfunkcjami jest ergonomia, której poświęcony jest kolejny wykład. Następnie przedstawiane są zalecenia, na podstawie projektowania uniwersalnego, dotyczące przestrzeni publicznej przyjaznej dla wszystkich. Są to głównie rozwiązania sugerowane przez samych niepełnosprawnych użytkowników. Mowa jest o nawierzchniach chodników i ścieżek, elementach małej architektury oraz komunikacji. Ta część wykładów ilustrowana jest przykładami dobrych rozwiązań.

Ryc. 1. Studenci poznają sprzęt inwalidzki i dopasowują go do siebie (fot. H. Marszałek)

Fig. 1. Students are getting to know the invalid equipment and fitting the size (photo by H. Marszałek)



Kolejny blok poruszanych zagadnień związany jest z rekreacją, turystyką i sportem osób niepełnosprawnych. Innym rodzajem ograniczenia sprawności jest starość, niosąca ograniczenia sprawności fizycznej i mentalnej; jej także poświęcony jest jeden z wykładów.

Dużym zainteresowaniem wśród studentów cieszy się wykład dotyczący *savoir-vivre'u* w kontaktach z osobami niepełnosprawnymi. Często osoby, nie wiedząc jak się zachować wobec czyjejś ułomności, rezygnują z kontaktów i ewentualnej pomocy. Bezwiednie, wbrew chęciom, przyczyniają się do izolacji inwalidów.

W ostatnim roku, na prośbę słuchaczy, wprowadzono minikurs języka migowego, wykładany przez Danutę Szczepaniec¹. Na zajęciach przedstawia się zasady polskiego „migania” oraz naucza podstawowych słów i zwrotów.

Ćwiczenia

Exercises Classes

Ćwiczenia prowadzone są w wymiarze 30 godz. na studiach dziennych i 20 godz. na studiach niestacjonarnych. Na studiach dziennych odbywają się po 4 godz. co 2 tygodnie, co pozwala na dojazd do bardziej oddalonych miejsc. Grupy podzielone są na sekcje 3–4 osobowe, w których uczestnicy zajęć badają wybrany teren.

Pierwsza część ćwiczeń (1–3) poświęcona jest ocenie wybranych, w konsultacji z Kanclerzem Uczelni, obiektów Uniwersytetu Przyrodniczego. Były to kolejno:

- budynki (M, G i CD) oraz otoczenie Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji,
- Gmach Główny Uczelni i podwórko znajdujące się przy ul. Norwida i Skłodowskiej-Curie,
- budynki i otoczenie Wydziału Medycyny Weterynaryjnej.

Ryc. 2. Studenci oceniają kliniki weterynaryjne (fot. H. Marszałek)

Fig. 2. Students are assessing the veterinary hospital (photo by H. Marszałek)



Pierwsze zajęcia polegają na poznaniu badanego obiektu – fragmentu budynku lub jego otoczenia. Pracując w sekcjach, studenci mają opracować opinie odnoszące się do wyobrażeń „przeciętnego człowieka” o dostępności miejsca dla inwalidów. Pod uwagę brane są trzy grupy użytkowników obiektów: pracownicy, studenci oraz interesanci².

W czasie drugich ćwiczeń studenci poznają sprzęt rehabilitacyjny³, dopasowują go do siebie i, już jako inwalidzi, udają się na oceniane wcześniej miejsca (ryc. 1). Podczas całego cyklu ćwiczeń każdy ze stu-

dentów jest, przez co najmniej dwie godziny, inwalidą na wózku, chodzi o kulach pachowych i łokciowych, posługuje się balkonikiem, jest niewidomym z laską oraz osobą starszą, która bardzo szybko się męczy (ryc. 2). Po takiej próbie bardzo często okazuje się, że miejsca uznane początkowo za dostępne – wcale takie nie są i tylko osobiste doświadczenie pozwala trafnie ocenić dany obiekt.

Trzecie zajęcia, audytoryjne, polegają na przedstawieniu raportów wszystkich sekcji, wymianie doświadczeń i opinii. Efektem końcowym tej części ćwiczeń jest spo-

ządzenie raportu na temat dostępności dla osób niepełnosprawnych ocenianego obiektu Uczelni, który następnie trafia do władz Uczelni i danego Wydziału. Wykonane przez studentów oceny i zalecenia zmian mogą posłużyć jako wytyczne do modernizacji badanych obiektów.

Druga część ćwiczeń (4–6) to ocena pod kątem dostępności wybranego miejsca we Wrocławiu. Obszary opracowania mają zróżnicowany charakter; są to np. tereny zieleni miejskiej, fragmenty dzielnic mieszkaniowo-usługowych z zabudową współczesną i historyczną oraz obiekty użyteczności publicznej.

Studenci – jako inwalidzi lub ludzie starsi – udają się w wybrane części miasta i badają, na ile te miejsca są przystosowane dla osób o różnych niepełnosprawnościach (ryc. 3). Następnie, na podstawie tej oceny, proponują zmiany. Każda sekcja wykonuje opracowanie zawierające analizę badanego terenu, koncepcję projektową całości opracowania oraz projekt szczegółowy trzech z proponowanych rozwiązań (ryc. 4, 5). Na ostatnich zajęciach z tego cyklu sekcje – na forum całej grupy – prezentują efekty pracy, dzieląc się opiniami na temat trudności, z którymi się spotkali. Dzięki tym prezentacjom studenci poznają relacje z miejsc o różnym charakterze i typowe dla nich niedogodności dla niepełnosprawnych. Dyskutują o trafności zaproponowanych rozwiązań dla danego miejsca, na koniec wybierają optymalne.



Ryc. 3. Studenci w terenie – od lewej: DS „Labirynt”, Bulwar Dunikowski (fot. H. Marszałek)

Fig. 3. Students during exercises classes – student hostel „Labirynt”, Dunikowki boulevard (photo by H. Marszałek)

leżć się w ich położeniu. Wówczas spotkali się często z życzliwością otoczenia i chęcią niesienia pomocy, ale też niejednokrotnie dotknęła ich obojętność, brak zrozumienia i chamstwo.

Tak prowadzone ćwiczenia praktyczne, ze wspierającymi je wykładami, przynoszą wiele korzyści i satysfakcji studentom. Istnieje zatem duże prawdopodobieństwo, że w przyszłej pracy architekta krajobrazu, jak i w życiu prywatnym będą wyczuleni na problemy osób niepełnosprawnych.

Hanna Marszałek

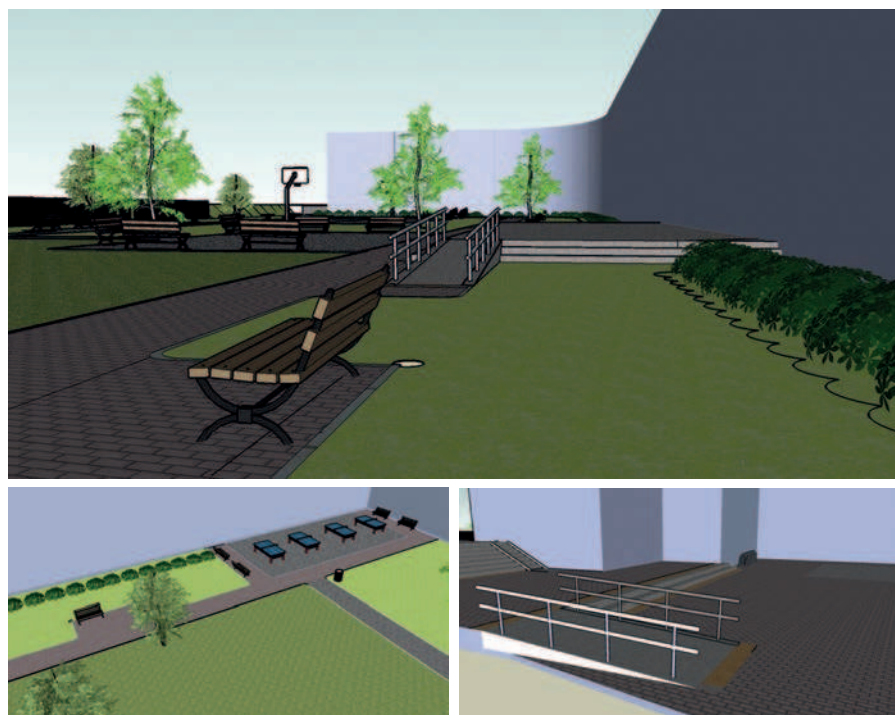
Institut Budownictwa
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Institute of Building
Wrocław University of Environmental
and Life Sciences

Kamila Adameczyk

Institut Architektury Krajobrazu
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Institute of Landscape Architecture
Wrocław University of Environmental
and Life Sciences

Ryc. 5. Wizualizacje proponowanych zmian⁵

Fig. 5. Visualization of designed solutions



Przypisy

- ¹ Danuta Szczepaniec jest tłumaczką i nauczycielką języka migowego, pracuje w Warsztatach Terapii Zajęciowej „Wspólnota” we Wrocławiu.
- ² Osoby, które przychodzą ze zwierzętami po poradę lekarską.

³ Wydział, na potrzeby przedmiotu, kupił wózki inwalidzkie, kule łokciowe i pachowe, chodziki, laski dla niewidomych oraz ciężarki imitujące starość.

⁴ Oprac. studentów: M. Wiśniewska, D. Wodzińska, O. Kuciów, K. Malec.

⁵ Oprac. studentów: M. Kucharska, A. Jarząbak, H. Serwatka, M. Staworowska, I. Wołowicz.